

Hacû-yi Kirmâni'nin "Kemâlnâme" mesnevisinde Nizâmî Gencevî'nin etkisi

The influence of Nizami Ganjavi in Hacû-yi Kirmani's masnavi of "Kemâlnâme"

Doç. Dr. Zehra Allahverdiyeva

ORCID:0000-0002-8697-0395 • Azərbaycan Milli Bilimler Akademisi Nizâmî Gencevî Adına Edebiyat
Enstitüsü • zahra.allahverdiyeva@mail.ru

-----||Araştırma Makalesi || Research Article

Özet

Doğu edebiyatında epik şiirin gelişimi, aynı zamanda Nizâmî Gencevî mesnevilerinin etki alanının incelenmesi, edebiyat çalışmalarının güncel sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Sorunun teorik yönleri, yirminci yüzyılın temel bilim alanlarından biri olarak her zaman ilgi odağı olmuştur. A.Y. Krymsky, E.Bertels, V.M.Jirmunski, F.Köprülü, A.Sırrı Levend, H.Araslı, M.Mübariz, G.Aliyev, R.Aliyev, R.Azade, G.Begdeli, Halil Yusufli, N.Araslı, İ.Hamidov, T.Kerimli, M.Kazimov, A.B. Kudelin, A.V.Mihaylov, M.Y.Borev ve diğerleri bu alanda önemli bilimsel ve teorik görüşlerde bulunmuşlar.

Bu çalışmada Nizâmî edebî mektebinin devamcısı, XIV. yüzyılın ünlü filozof şâiri Hâcû-yi Kirmâni'nin "Hamse"sindeki "Kemâlnâme" mesnevisi incelenmiştir.Araştırmalar, Hâcû-yi Kirmâni "Hamse"sinin, Azerbaycan şiir ekolünün büyük temsilcisi olan Nizâmî Gencevî'nin hümanist fikir ve sanatsal üslup özelliklerinin Yeni Orta Çağ dönemine uygun modern bir devamı olduğunu göstermektedir.

"Kemâlnâme" mesnevisi 12 bölümden oluşur: münacat, naat, Xacu Kirmaninin akıl hocası Ebû İshak Kâzerûnî'nin methi, seyr ü süluk, salikin sonsuz dünyaya geçişi, salikin 4 öge – su, toprak, rüzgar ve ateşle mükâlemesi, ateşle diyalogunda yaşam dünyasına işaret etmek, seyrü süluk yolculuk yapmak, nihayete eren dünyadan sonsuz dünyaya geçiş, avcı kalplerin beyanı, suskunluğun erdemi ve özellikleri, Aristoteles'in hikâyesi, zamanın hakikatsizliği, mübariz âşıkın Emîrû'l-mü'minîn Hz. Ali ile savaşı, genç Gazi ve Rum imparatorunun kızı, Hasan Basrî'nin, İbrahim Edhem'in, Sultan Mahmud Gaznevî ve Hindistan kralının oğlu, İmam Gazzâlî ve kardeşinin, Hızır'a her zaman hasret duyan kralın hikâyesi, sözün önceliği yani Allah'a bağlılık ve anlam üzerine özel başlıklar, eserin diğer kısımları Hâcû-yi Kirmâni'nin zengin ideolojik ve felsefî görüşlerini, sanatsal gücünü yansıtmaktadır. Eserin sonunda Ebû İshak Cemâleddin'in İncu'yu övmesi, oğlu Mucireddin Ebû Saîd Ali'nin nasihatı ve kitabın tamamlanması ile ilgili bölümler Hâcû-yi Kirmâni yaratıcılığının mükemmel sanatsal ve felsefî özelliklerini göstermektedir.

Çalışmada Hâcû-yi Kirmâninin "Kemâlnâme" adlı eseri incelenmiş, şairin tarihî ve felsefî meseleler ve şairlik ve şiir hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Nizâmî Gencevî, Hâcû-yi Kirmâni, "Kemâlnâme", didaktik üslup

Abstract

The study of the interactions and connections between the cultures and literatures of the peoples of the Near and Middle East is an important problem that is always in the focus of world and Azerbaijani literary criticism. In the twentieth century, the theoretical aspects of the problem have been identified, and considerable research has been conducted in various areas on the basis of the historical-comparative method.

In the past, YE Bertels, V. M.Jirmunski, F. Koprulu, A.Sirri Lavand, H.Arasli, M.Mubariz, G.Aliyev, R.Aliyev, R.Azade, H. Yusufli, N.Arasli, I.Hamidov, T. Kerimli, M.Kazimov, A.B. Kudelin, A.V. Mikhailov, M.Y. Borev and others made important scientific and theoretical ideas in this field.

The study of numerous works in Eastern literature under the influence of Nizami Ganjavi's "Khamsa" themes on the basis of the above-mentioned principles remains one of the urgent problems of literary criticism.

In the presented article, the prose "Kamalname" from the works of "Khamsa" by the famous philosopher-poet of the XIV century Khaju Kirmani, the successor of Nizami literary school, is involved in research. Research shows that Khaju Kirmani's "Khamsa" is a modern continuation of the humanist ideas and artistic style features of the great representative of the Azerbaijani school of poetry Nizami Ganjavi in accordance with the new-medieval period.

The poem consists of 12 chapters. Each chapter contains comments on the history and essence of Islamic-Sufi philosophy, and philosophical-didactic stories reflecting the socio-moral views of the time.

The work praises, praises, praises the poet's mentor Abu Ishaq Kaziruni, seyrî-suluk, Salik's perfect maturity, interpretation of the world, salik's dialogue with the 4 elements - water, earth, wind and fire, pointing to the world of soul in dialogue with fire,

Gönderi Tarihi / Sending: 12.12.2022 || Kabul Tarihi / Accepted: 19.12.2020 || Yayın Tarihi / Published: 20.12.2022

Copyright: © 2020 by the authors. Licensee USTAD. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

seyru-suluk The transition from the world of the unseen to the world of the unseen, the declaration of the hunter's heart, the virtue of silence and its characteristics, the story of Aristatalis, the infidelity of the times, the battle of Amir al-Mu'minin with Imam Ali, the story of the young judge , The story of Hasan Basri, the story of Ibrahim Adham, the story of Sultan Mahmud Ghaznavi and the son of the king of India, the story of Imam Ghazali and his brother, the story of the king who always dreamed of Khidr, the originality of the word It reflects the rich ideological and philosophical views of Khaju Kirmani and the power of art. At the end of the work, the sections on the poet's worship of Jamaladdin Abu Ishaq Inju, his son Mujiraddin Abu Said Ali's advice and the completion of the book demonstrate the perfect artistic and philosophical features of Haju Kirmani's art.

Keywords: *Nizami Ganjavi, Khaju Kirmani, "Kamalname", didactic style*

Giriş

Dünya halklarının kültüründe edebî etkinin tarihsel ve sosyal düzenliliklerini, edebî eleştirinin önde gelen metodolojik gereklilikleri etrafında, esas olarak hermeneutik yöntemin ilkeleri üzerinde uygulamak önemlidir. Bu bağlamda Hacû-yi Kirmâni'nin Kemâlnâme mesnevisin edebî kaynaklarını aşağıdaki ilkeler temelinde incelemek gerekir: 1. Sorunun çözümüne dünya halkları kültürlerinin diyalogları bağlamında yaklaşım. 2. Konunun, fikrin ve öznenin özgünlüğünün incelenmesi. 3. Kavramsal ve kültürel ilkeler temelinde karşılaştırmalı analiz yapmak.

Doğu edebiyatında epik şiirin gelişimi, Nizami Gencevi'nin mesnevilerinde işlediği konuların etki alanının incelenmesi de dahil olmak üzere, edebiyat eleştirisinin güncel sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Sorunun teorik yönleri, 20. yüzyılın temel bilim alanlarından biri olarak her zaman ilgi odağı olmuştur. V. Jirmunskiy, Orta Doğu halklarının edebiyatındaki benzer tezahürlerin sosyo-tarihsel düzenlilikler olduğunu, eski halk eposlarının psikolojik temalara, aşk romanlarına yol açtığını yazmıştır. "Seçilmiş kahramanları birleştiren aşkın ulvi "romantik" karakteri, "hizmet" anlamındaki aşk kavramı, bu duyguların tasviri, âşğın sevgilisini gördüğünde yaşadığı deneyimler ve nihayet bu basmakalıp duygusal heyecanlar (genellikle introspektif monologlar, diyaloglar, lirik mesajlar şeklinde) tamamen Fyeni bir sanat türünün ortaya çıkmasını gerektirdi. Bu açıdan Fransız Kretye'nin şiirsel romanları tipolojik olarak, modern edebiyatta aslen Azerbaycanlı olan Nizami'nin (yaklaşık 1140-1203) şiirlerine bir tür eseri ve tarihî bir dönem olarak o kadar yaklaşı ki, edebi etkileşim meselelerinden de konuşabiliriz" [5,s.190]. Edebi ilişkileri "farklı zamanlarda sınırları ve zaman dilimlerini tanımayan kültürel diyaloglar" olarak adlandıran teorisyen, bilim adamı M.Y.Borev, bu geleneğin 16 türünü tanımlar, incelediğimiz konuya göre bunlardan altı tanesi ele aldığımız konu ile bağlantılıdır denilebilir:

1) Geleneğin yenilik temelinde sürdürülmesi; 2) Selefinin yaratıcılığına bir yakınlık olmasına rağmen, yaratıcılık ilkelerinde çelişkili konum; 3) Bir eserin sanatsal sisteminin unsurlarının (konu, stil, kahramanların karakter ve kompozisyonu) başka bir eserde uygulanması. Aynı zamanda yeni eserde kaynaktan farklılıkların varlığı; 4) Yakınlık türü. Yazar, etkilendiği selefinin yaratıcı deneyiminin bazı yönlerini ele alır; burada orijinalin üslup özellikleri beklenmez ve oluşan eser yeni bir fenomen olarak ortaya çıkar. 5) Taklit - ancak taklidin farklı dereceleri vardır. Yeni metnin orijinaline tam olarak benzerliği. Selefinin dünya görüşü sisteminin bir kopyasının oluşturulması, ana stilistik özellikler, yaratıcı stil. 6) Epigonizm - orijinalin yaratıcı taklitle değil, önemsiz değişikliklerle tekrarı [2,s.11].

Bulgular

Orta Doğu edebiyatının lirik ve epik düzyazı türü, Orta Çağ'daki yüksek düzeyde gelişime varması ve zenginliğinden dolayı Nizami Gencevi'nin "Hamse"sine çok şey borçludur. Nizami, çalışmasıyla Orta Doğu edebiyatındaki karmaşık, zengin ve çok yönlü, ayrıntılı olay örgüsü-destansı türünün gelişimi ve iyileştirilmesi için daha geniş fırsatlar açmış ve "Hamse" geleneğinde geniş bir Fars, Türk ve Hint edebiyatı kuşağı yetişmiş ve Nizami konularında epik-romantik eserleriyle Orta Çağ edebiyatının bu doğrultuda gelişmesini sağlamıştır.

Hacû-yi Kirmâni'nin Kemâlnâme mesnevisinde Nizâmî Gencevî'nin etkisi

Nizâmî Gencevî "Hamse"sine 14. yüzyılda Amir Hosrov Dahlavi'den sonra kendi "Hamse"siyle cevap vermiş Hacu Kirmani yeteneği ve zekası ile çağdaşları arasında öne çıkan bir sanatçıdır.

Hacu Kirmani'nin "Hamse" halkasındaki 4. mesnevisi olan "Kemalname", H. 744 / M.1343 yılında yazılmıştır. Eserin sonunda şairin kendisi şiirin yazıldığı tarihi not etmiştir:

مه دی بود و چرخ سنجابی
 در پس ابرهای سیمایی
 زال زر در هزیمت از بهمن
 رفته در زیر آبگون جوشن ...
 شد به تاریخ هفصد و چل و چار
 کار این نقش آزی چو نگار

[4,s.197]

Çevirisi:

Altın Zal Bahman'ın yenilgisinde,
 Mavi zırhın altındaydı...
 Yedi yüz kırk dört tarihinde,
 Bu Azeri negşi çok güzel (süslendi).

"Kamalname" Hacu'nun önceki şiirlerinden daha küçüktür. Eser 1884 beyitten oluşmaktadır. Şiir, Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" adlı eserinin veznine göre hafif bahrinde yazılmıştır.

Mesnevinin ilmî-eleştirel metni ilk olarak İranlı bilim adamı Said Niyaz Kirmani tarafından hazırlanmış ve Hacu Kirmani'nin "Hamse" (H.1370/M.1991) külliyyatına dahil edilmiştir. Bu metnin mükemmel bir el yazması, H. 750/M.1371 tarihinde kâtip Muhammed bin İmran tarafından yazılmıştır. İranlı bilim adamı Nida bin Ali'ye göre "Kemâlnâme"nin bu el yazması nüshası 5980 kod numarasıyla İran Milli Kütüphanesinde saklanmaktadır"[6,s.19].

Şiir 12 baptan (bölümden) oluşmaktadır. Her bölümde İslam-tasavvuf felsefesinin tarihi ve özü ile ilgili açıklamalar ve dönemin sosyal ve ahlaki görüşlerini yansıtan felsefi-didaktik hikâyeler yer almaktadır. Yazar bu eserinde İslam felsefesi ve ahlakında önemli bir rol oynayan, tasavvufun özünü ve aşamalarını anlatır, aynı zamanda ünlü İslam filozofları ve şeyhlerinin hayatları ve faaliyetleri hakkında hikâyeler aracılığıyla topluma evrensel fikirleri ve yüksek ahlakı aşılar.

Eser, şairin akıl hocası Ebu İshak Kaziruni'yi methi, seyr ü sülûk, salikin kamil bir nefse yetişmesi, âlemin şerhi, salikin 4 elementle - su, toprak, rüzgar ve ateşle diyalogu, ateşle bir diyalogda ruhun dünyasını işaret etmek, seyrü sülûkle sefer etmek, mütenahi (sonu olan) dünyadan namütenahi (sonu olmayan) dünyaya geçiş, avcı kalplerinin beyanı, suskunluğun fazileti ve onun özellikleri, Aristotalis'in hikayesi, devranın vefasızlığı hakkında, mübariz aşkın Emîrü'l-mü'minîn Hz. Ali (a.s) ile savaşı, genç bir gazinin hikayesi ve bir Roma imparatorunun kızı, Hasan Basri hakkında hikaye, İbrahim Edhem hakkında, Sultan Mahmud Gaznevi'nin ve Hindistan kralının oğlu, Hz. İmam Gazali ve kardeşinin hikayesi, her zaman Hızır'ı hayal eden kralın hikayesi, kelimenin özgünlüğü, yani, Allah'a bağlılık ve anlam üzerine özel başlıklar ve diğer ilginç bölümler Hacu Kirmani'nin zengin ideolojik ve felsefi görüşlerini ve sanatın gücünü yansıtır. Eserin sonunda şairin Cemaleddin Ebu İshak İncü'ya tapması, oğlu Mücireddin Ebû Said Ali'nin nasihatı ve kitabın tamamlanması ile ilgili bölümler Hacu Kirmani sanatının mükemmel sanatsal ve felsefi özelliklerini göstermektedir.

Hacu Kirmani'nin eserlerinde gündeme getirilen sosyo-felsefi konular, özünde Nizami'nin fikirlerinin bir devamıdır. Nizami'nin "Sırlar Hazinesi"nden başlayarak, şiirlerinde dile getirdiği hümanist tasavvufi-İslam fikirleri, Hacu'nun modern fikirleri ve dönemin sembolik üslubundan hareketle eserinde yeniden şiire konu olmuştur. "Kamalname" şiirinin ana fikri insanın birliğidir-Tanrı, insanın Tanrı'nın bir tezahürü olarak yeryüzündeki üstünlüğü, mükemmelliğe yükselişi, kalp özgürlüğü, manevi muhtariyetinin korunması ve diğer konulardır.

Hacu Kirmani, eserine münacaat ile başlar:

بسم من لاله الاهو
صنوع لفظي وزين معناه
قادري كو منز هست از عيب
عالمي كو مقدس است از ريب

[4,s.101]

Allah`ın adı ile,
Söz sanatı ve mânayı (yaradan)
Kadir (Allah) ki, o günah ve ayıptan uzaktır,
O bir alemdir ki, şüphesiz mukaddestir.

Veya:
صيد قيد توام دلم بگشای
من دم بسته را رهی بنمای
[4,s.116]

Senin uğruna çalışıyorum, gönlümü aç,
Ben nefesi kesilmişe bir yol göster.

نور روز از سواد شب بنمود
طلعت شهد از قصب بنمود
[4,s.117]

Gecenin karanlığından gün ışığını parlat,
Tanık yüzünü (güneşi) kasabdan¹ göster!

Eserin şairin dinî lideri Şeyh Ebu İshak Kazeruni'ye adanan kısmı dikkat çekiyor. Araştırmacılar Hacu`nun Mürşidilik mezhebine mensup olduğunu ve Şeyh Ebu İshak Kazeruni'nin bir müridi olduğunu belirtiyor.

S. N. Kirmani, "Hamse" külliyyatının girişinde, "Hacu Mürşidi mezhebinin imamı Şeyh Ebu İshak Kazeruni'nin, Şeyh Alaüddovle ve Simnani'nin tasavvuf öğretilerine ilişkin öğretilerine bağlı olduğunu yazmıştır" [4,s.26].

Abdurrezzak Türk, "Erzurum'un Kandilleri" adlı kitabında Ebu İshak Kaziruni hakkında şunları yazar: "Ebu İshak künyesiyle ve Kazeruni nisbesiyle meşhur olmuştur. H.352/M.963 senesi Ramazan ayının yarısına rastlayan Pazartesi günü Şiraz civarındaki Kazerun kasabasında dünyaya geldi. Miladi 1034, H. 426 Senesinde Kazerunda vefat etti. Kabr-i şerifleri oradadır" [1,s.288].

Hacu ayrıca "Divan"ında da Şeyh Ebu İshak Kazeruni'nin anısına yazmıştır:

کمال رتبت خواجه همین قدر کافیت
که هست بنده ئی از بندگان بواسحق
[3,s.264]

Hacunun kamali- rütbesi hemin o miktardadır
Ki, bendelikte Ebu İshak`ın bendesidir.

Hacu Kirmani'nin tasavvuf görüşlerinde Şeyh Alaüddovle ve Simnani'nin etkisi görülmektedir. Şeyh Alaüddovle ve Simnani'nin (1261-1336) Kübravilik mezhebinin mürşitleri oldukları bilinmektedir. Hacu, Simnan'da kaldığı süre boyunca Şeyh Alaüddovle ve Simnani ile Alevi görüşlerinde ustalaşmış ve bu öğreti şiirlerine de yansımıştır:

¹ Kasab- Altın kumaş anlamına gelen kasab sözcüğü beyitte gökyüzü anlamında kullanılmıştır.

هر کو به علی عمرانی شد
چون خضر به سرچشمه حیوانی شد
[3]

Her kim Ali İmrani ile olsa,
Hızır gibi dirilik suyuna ulaşır.

"Kemalname" mesnevisi İslam felsefesinin temel görüşlerini yansıtır. Hacı Kirmani Doğu filozofu İbn Sina'nın "Mabda ve Maad" (Sefer-seyr-sülük ve dönüş) eserlerinde ortaya koyduğu felsefi problemleri-insanın (salikin) hem kendisini hem de yaratıcısını anlaması, dört elementin (ateş, hava, toprak, su) birbirine bağlılığı ve diğer konular bu ayette ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

"Kamalnâme"de dini ve tarihi şahsiyetler hakkında derin felsefi içerikli ahlaki ve eğitici hikayeler önemli bir yere sahiptir. İmam Ali'ye (a.s) adanmış bir hikâye şöyledir.

Müminlerin Emiri İmam Ali'nin (a.s) Allah ve Resul'ü tarafından sevilen ve seçilen parlak bir şahsiyet olduğu bilinmektedir. Hz. Muhammed'in hayret edici üstünlüklere sahip halifesi Ali bin Ebu Talib'in cesareti ve kahramanlığı, İslam'ın bütünlüğü ve Müslümanların birliği ve Allah yolunda cihat için verdiği mücadelenin tarihte özel bir yeri vardır. Hz. Ali (a.s) kemal ve basiretiyle, cömertliği, fedakârlığı, imanı, sabrı ve tahammülü ve diğer ahlaki değerleri ile insanlık tarihinde eşsiz bir insanlık örneğidir.

Hacı Kirmani de bu konuyu "Kemalname" mesnevisinde ele almış, onun kahramanlığını ve büyüklüğünü överek "Emirülmüminin Ali (a.s) ve Mubariz Aşık" hakkında bir hikaye anlatmıştır. Mesneviden yola çıkılarak hazırlanan bu hikayenin orijinal konusu, sanatsal ve felsefi içeriğiyle dikkat çekiyor. Bir gün, henüz yenilmemiş bir adam olan Ali ibn Ebu Talib'in atına bindiği rivayet edilir. Birden Yemen yolunda şimşek gibi giden bir atlıya rastlar. Binici cehennem ateşinden kaçan bir canavar gibiydi. Taş kalbinde öfke kaynıyordu. Adam mızrağını Ali'nin mızrağına attı ve onunla savaştı. Taşın kalbinde bir kan çeşmesi açıldı. Din aslanı Ali düşmanı yere serdi ve bebir gibi göğsüne oturdu, kılıcını salladı ve taşı kana buladı. Rakibi elden ayaktan düşmüştü ve sanki bir bebirin tutsağı gibiydi. Ali'nin (a.s) avcısı olan genç, iç çekmelere karşı kendini koruyarak bağırды: "Hayatımı ve dünyayı kâam almadan gitmem çok kötü..."

İmam Ali ona: "Sen bu çekişme ve öfkenle ne istedin? Ve neden şimdi inliyorsun? Göğsündeki bu iç çeken duman nedir?" Zırlı genç adam cevap verdi: "Benim gönlüm bir ahu gözlünün avı olmuş, onun saçları bir kemendine bent olmuş. Uzun zamandır gönlüm elden gitmiş ve insanlardan hecil oldum. Kanımı içen o şehla gözlü adam benden Haydar'ın (Ali'nin) kafasını istiyor. Bu yüzden davaya geldim. Gönlümü mahvettim diye iç çekiyorum ve şimdi hayatımdan vazgeçeceğim."

Kahramanların lideri Ali (a.s.) bu sözleri duyar duymaz onu öldürmekten vazgeçti. Hançerini çıkarıp başının üzerine tuttu ve "Bu benim, Ali, bu benim kafam!" dedi. Üzülme, hançeri çek ve gönül kamını al!"

Hikâye şöyle devam eder: Ali (a.s) bu cesur hareketiyle genç adamın kalbinden küfür karalarını silmiş ve gözlerinden cehalet perdesini açmıştır; Onu İslam'ın yolunu izlemeye çağırılmış ve "Seneme (büte, güzele) itaat etmekten vazgeç!" demiş.

Hikâye iyimser bir sonla biter. Hz. Ali (a.s) ayağa fırladı, kendisi o gencin yoldaşı oldu, sevgilisinin kale çitine geldi ve delikanlıyı aşkına kavuşturdu. Öyküde toplumdaki sosyo-dini ilişkiler iki aşık-kahraman imgesinde şiirsel sahnelerle yansımıştır. Din, hakikat âşığı kahraman Hz. Ali ve güzel (büt) âşığı bir başka kahramana benzetilir. Hikâyenin ana konusu, Müminlerin Emiri Ali'nin (a.s.) manevi kâmilliği ve genç âşığın manevi tekamülü üzerindeki etkisidir.

Hikâye aynı zamanda Doğu folklorunun doğasında var olan inceliğe ve İslam'ın önemli ahlaki erdemlerinin birleşimine de dikkat çekiyor. Hacı Kirmani, hikayesinde Hz. Ali'nin hümanist görüşlerini -insana olan sevgisini ve şefkatini, adaletini, kemale dair İslami-felsefi düşüncesini ve imana olan

sebatını- ustalıkla gözler önüne sermektedir. Kılıcıyla yenilmez olan Ali, hem de kibar, insancıl ve merhametli bir şahsiyettir. O Allah'ın lütuf ve merhametinin bir işaretidir.

Dinî ve tarihî literatürde "Allah'ın Aslanı" olarak bilinen Ali imajı, Hacu'nun eserinde de bu ünlü sıfatla temsil edilmektedir. Şair, mesnevinin orijinal sonunda yazar:

صید این راه شیر مردانند زانکه از تیغ سر نگردانند
[4,s.134]

Bu yolun avcısı mert aslanlardır,
O yüzden, kılıçtan boyun kaçırmazlar.

Hikayede şair, şiirin estetik olanaklarından geniş ölçüde yararlanarak zengin bir imge sistemi oluşturur. Bu hikâyede gizli bir manası olan bir şiir bestelemeyi başaran Hacu Kirmani, kahramanın iç dünyasını ve karakterini ortaya çıkarmak için metaforlar, imalar ve öğretilerden çokça yararlanır. Örneğin Ali (a.s.) ile savaşa gelen âşık bir gencin öfkesini dile getirmek için şair şu manzum ifadeyi oluşturur:

همچو دیو از سقر برون جستہ زین چو آتش به باد بسته
[4,s.132]

Cehennem (odundan) kaçmış dev gibiydi,
Bunun için de ateş gibi yele bağlıydı.

Burada kızgın bir insanın görüntüsünü ateşle karşılaştırarak bir teşbih oluşturulur. Şair, Ali imajını "bahar nefesli", "yel (rüzgar) ayaklı" ifadelerine benzetmektedir.

مرتضی در نفس چو باد بہار جست بر باد پای و گشت سوار
[4,s.134]

Mürteza bahar yeline benzer nefesi ile,
Yel (tek) ayağa kalktı ve atlandı.

Yazar, İmam Ali'nin (a.s) epitetlerinden biri olan Murtaza'nın adını kullanarak kahramanın nefesini onun amellerine uygun olarak adaletli, güzel, hoş ve güzel bir bahar esintisine benzeterek teşbihin ince bir manzum örneğini oluşturmuştur.

Sonuç

Görüldüğü gibi Hacu Kirmani'nin "Kemalname"sinin ana fikri İslam-hümanizmin yüceltilmesi ve yayılmasıdır. Nizami Gencevi'nin Allah, insan ve aşk hakkında felsefi bir tasavvuf anlayışı, Hacu Kirmani'nin eserlerinin içerik ve üslubunda dönemin şiir geleneğine uygun olarak modern bir şekilde devam ettirilmiştir.

Hacu Kirmani'nin "Hamse"sinde bulunan eserlerinin içerik ve konu örgüsünde sembolik unsurların ağırlığı dikkat çekmektedir. Şair, halk sanatının mitik unsurlarını Doğu'nun mistik felsefesiyle sembolizm yoluyla sentezleyen sanatçılardan biridir.

Kaynakça

1. Türk, A (2014). Erzurum'un Kandilleri, İstanbul: s. 288.
2. Боров Юрий. Художественный процесс.(проблемы теории и методологии) Художественные взаимодействия как внутренние связи художественного процесса. В книге:Методология анализа литературного процесса. Москва, Наука, 1989, с.11
- 3.

دیوان غزلیات خواجوی کرمانی، به کوشش حمید مظہری ، چاپ سوم. کرمان، 1374
س 470

4.

خمسهٔ خواجهی کرمانی ، به تصحیح و مقدمه سعید نیاز کرمانی، دانشکدهٔ ادبیات علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، 1370
5. Жирмунский Виктор. Средневековые литературы как предмет сравнительного литературоведения. Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. Т. XXX. Вып. 3. М., 1971, с.190
6.

ندا ابن علی
گزارش ، مرداد و شهریور 1390 ضرورت تصحیح انتقادی کمال نامهٔ خواجهی کرمانی ، دورهٔ دوم ، سال پنجم ، میراث ، شمارهٔ 46

Etik Kurul Kararları (Gerekli ise)

Bu çalışmalarda etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.